

Egyéni bánásmód a rokkantgondozásban

ELŐADTA GRÓF TELEKI PAL

Mindjárt in médias res megyek az előadásba, mert rövid az időm. Arról akarok beszámolni, amit abban a Hadigondozó Hivatalban tapasztaltam, ahol – mint sokszor elmondottam már – talán a legtöbbet tanultam, ahol megpróbáltuk a rokkantaknak az életbe való visszavezetését. Ez a kérdés nem annyira a rokkantak miatt érdekes talán ma, hanem annál a kísérletnél fogva, amelyet az egyéni elbánás terén tettünk.

Amikor a hadigondozóhivatali székemet elfoglaltam, akkor 14 különböző memorandumot találtam az asztalon. Mind a 14 igen szépen és igen elaborátusan elmondotta, hogyan kell a rokkantakat a civil életbe visszavezetni, régi foglalkozásukba – amelynek újrafolytatásában esetleg nehézségeik vannak – vagy új foglalkozásba.

Az elaborátumok közül én csak hetet olvastam el, ezt bevallom, de voltak közöttük olyanok, amelyekért mint professzor – ha azok mint doktori disszertációk feküdtek volna előttem – cum laude-t, vagy akár summa cum laude-t is adtam volna. De ekkor gondolkodni kezdtem azon, hogy milyen viszonyban vannak az élettel ezek a memorandumok és kétségeim merültek fel, hogyan alkalmazhatom ezeket. Elkezdtem gondolkodni a dolgokon, leszűrtem a tanulságot és próbáltam magam jegyzeteket csinálni, hogy magam állítsak össze egy tervet. Rájöttem arra, hogy ez körülbelül a 15. hasonló memorandum lett volna, amelyről époly kevéssé tudtam volna, mint az előbbiekről, hogy az élethez hogyan viszonylik. Ekkor az a gondolatom támadt, hogy megkérdem *magát a rokkantat*. Elmentem a Nyúl-kaszárnyában levő intézetünkbe és amikor az udvaron átmentem, rámutattam 10 rokkantra, csak arra ügyelve, hogy öreg is, fiatal is legyen közöttük. Soha ezeket a rokkantakat nem láttam és óvakodtam az igazgatónak is megmondani, hogy mit akarok, nehogy gondolkodni találjon, mert akkor mindennek vége lett volna.

A rokkantakat egyenként behívtam egy szobába és elkezdtem velük beszélgetni. Már ennél a tíz esetenél rájöttem, hogy minden eset más, minden eset egyéni, nincs két eset, amely tökéletesen azonos lenne, ha van is hasonló eset. Ha az ember a jövő életet akarja megoldani és megalapozni, akkor nem lehet egy-két incidentális dolog alapján itélni, hanem ki kell meríteni egy embernek összes körülményeit, az összes vonatkozásokat, minden családi körülményét és ezeknek lehetőleg teljes ismeretében vezetni őt vissza valamelyik foglalkozásba. Nemcsak az egyénnek és a családnak, hanem a környezetnek, a városnak a körülményeit is ismerni kell. Egyebet kell csinálni a szolnokival, egyebet a szombathelyivel, egyebet a beregszászival vagy kanizsaival és mást a fővárossal, mint egy nem fővárossal.

Mindjárt az ötödik esetenél megtörtént az is, hogy amint megkérdéztettem a rokkantat, nem nagyon akart felelni, hezitált. Megkérdézttem: mondja bácsi, ki páran-

csol otthon? Amire nem kaptam más feleletet, mint azt, hogy zavartan megvakarta a füle tövét. Elhívtam az asszonyt, megbeszéltem vele a dolgot és megmondottam a férfinak: otthon az asszony parancsol, itt én, maga engedelmeskedik, ezt úgymint megszokta.

Amikor ezzel a tiz esettel tisztában voltam, akkor az itt jelenlevő Petri Pál barátommal és még három osztályvezető úrral nekiláttunk másik ötven esetnek. Tizes csoportokra osztottuk el egymás között, de már olyan formában, hogy egymás munkáját ellenőriztük. Mindegyik előterjesztette az eseteket a másik négynek és a másik négy megmondotta véleményét. Ez volt a kezdet. Irányítani csak akkor lehet valamit, ha az ember saját maga hasonló munkát már végzett és beleélte magát abba, hogyan kell azt véghezvinni. Azután összehívtam összes utókezelő intézményünk illetékes tisztviselőit. Tizennyolc intézetünk volt: részben sebészeti, részben belgyógyászati intézetek, amelyekben szociális irodavezetők voltak. Ezeket az urakat behívtuk és mindegyik feladatává tettük, hogy tiz-tiz esetet dolgozzon fel intézetében. Tizennyolc embernél ez 180 esetet jelentett. Összeültünk háromnapos tanácskozásra, reggeltől estig egymás után előadtuk az eseteket. Először a többi szociális irodavezető bírálta el, helyes volt-e, tökéletes volt-e a kikérdezés, helyes volt-e a kutatás, amelyet a kikérdezés után a helyszínen vagy különböző, az illető rokkantat vagy a körülményeket ismerő embereknél végzett az illető irodavezető, helyes volt-e a megoldás, amelyet ajánlott a következtetés levonása után és ha nem, akkor megmondottuk, hogy mivel egészítse ki. Ha igen, akkor az eset rendben volt. Így oldottuk meg meglehetősen nagy számban a további eseteket. Nem emlékszem pontos számra, de kétezren jóval felül oldottuk meg az egyéni eseteket.

Arról nem tudok beszámolni, hogy ez az egész nagy kísérlet véglegesen hogyan sikerült. Ha kísérletnek mondom az egész akciót, úgy ezt csak a mai szempontból teszem. Akkor csak az elején volt kísérlet, de az első párszáz eset után rendszerünké vált. De mivel a kommunizmus munkánkat megszakította, a lezárt munka a távlatban kísérletté vált – igaz, hogy egy igen nagy s ezért tanulságos kísérletté. Az első esetek, amelyeket megoldottunk, körülbelül egy évesek voltak, amikor a kommunizmus, illetőleg a forradalom bekövetkezett. Mindjárt azt mondhatom, hogy kommunizmus, mert nekem, mint hadigondozó elnöknek, 1918. november 3-án katona tanácsaim voltak, akik megjelentek nálam és lábukat az asztalra tették. Az egyensúlyt csak azzal tudtam helyreállítani, hogy én is felraktam a lábamat.

Már akkor az egész akció megszűnt. Jött aztán az igazi kommunizmus. Az egyéni iratok nagyrészt elégették. Mindennek következtében nem tudtam figyelemmel kísérni az egyéni eseteket, hiszen nem is tudtunk tovább gondozni rendesen az illetőket. Az eredeti cél az lett volna, hogy mindenki mellé – akármilyen jól vagy rosszul oldottuk meg ügyét – egy gondozót rendeljünk. Ez nem annyit jelent, hogy ugyanannyi gondozó, ahány rokkant, hanem azt jelenti, hogy mindenki életét valaki tovább figyelemmel kíséri, hogy legyen valaki, akihez fordulhat. Emlékszem, hogy volt egy makói vagy hódmezővásárhelyi órás, akit rábíztunk egy szegedi nagy órásra. Az egyik üzlete a másikhoz úgy viszonylott, hogy már nem konkuráltak egymással, de a szegedi órás szakszerűen tudott tanácsot adni ennek a makói vagy hódmezővásárhelyi órásnak. Néha nem szakembereket választottunk, hanem másokat.

De mondom, mindez megszűnt úgy, hogy tulajdonképpen csak félmunka, csak megindulás, elgondolás az, amiről beszámolok. Az évek múlva mutatkozott eredményekről beszámolni nem lehet. Annyi bizonyos, hogy a megoldott első esetekből, az első év során megállapítható volt, hogy nem igen voltak visszatérő esetek.

A módszerünk később, amikor már rendszeresen folyt ez a munka, az volt, hogy akárki jött kéréssel hozzánk, nem engedték ki a Hadigondozó Hivatalból anélkül, hogy ügyét tökéletesen ki ne kérdeztük és annak egyéni megoldását meg ne kezdtük volna. Az, hogy kit vettünk elő, az így nyilván a véletlenektől függött, de ez helyes volt, mert gyorsabb volt és így is mindenki sorra került volna. Bejött például egy hadiözvegy, két gyermeknek anyja, egy négy és egy két éves gyermeké. Cipőt kért a gyerekeknek és valami pénzbeli segílyt. Ezeket megkapta, azután megkérdezték tőle, hogy mi volt a férje. Földműves munkás volt. Átküldték az özvegyet a földmívelésügyi osztályba, amelynek vezetője Baross Gábor jelenlegi képviselő volt. Nem akarok hosszadalmas lenni az egyes esetek előadásánál, csak megjegyzem, mi volt a végeredmény. Baross barátom leutazott a községbe és ebből a cipő kérésből egy 32 hadiözvegyből álló majorságtenyésztő-szövetkezet lett és a harmincharmadik hadiözvegy Budapesten az eladást végezte. Ez a megoldás egyszersmind azt is mutatja, hogy sokszor nagyon kevés lehet az emberek jövőjét megalapozni. Ha jól emlékszem, ez a megoldás fejenként körülbelül 100 koronába került, ami annyit jelent, hogy 3.300 koronával 33 család ügyét oldotta meg a hivatal.

Elvem az volt, hogy *az embereknek nem egyforma pénzbeli ellátáshoz van joguk, hanem ahhoz, hogy az ember ügyükkel egyformán foglalkozzék* és végleges megélhetéshez juttassa őket, hogy őket mindenben támogassa, mégpedig nem mint 4.318-as számú rokkantat, hanem mint Nagy Jánost és Kiss Pétert. Nagy különbségek lehetnek pénzbőlileg ebben a tekintetben, de a jóakarát tekintetében nem szabad különbségnek lennie. A jóakarát ugyanaz, de viszont ha valakinek 100 koronával meg lehet oldani a jövőjét, akkor nem érdemes neki 1.000-et adni, mert viszont máshol szükségünk volt a fennmaradó pénzre. Emlékezetem szerint, – részben csak emlékezetből tudom az eseteket előadni, – mert egy füzetben – az egyetlen fennmaradt dokumentumban – csak az esetek egy részét irtam le – a legdrágább esetünk egy teljesen rokkant ügye volt, aki maga tökéletesen munkaképtelen volt és nem volt más megoldás, mint az az igen drága lehetőség, hogy feleségének egy kalaposüzletet nyitottunk Pesten, ami talán 4.000 koronába került. Hogy valakire 4.000 koronát lehessen költeni, ahhoz nyilvánvalóan szükséges volt, hogy másokra csak százat kelljen költeni. De az elbánás és a jog is ugyanaz volt. A 100 koronával is életet alapoztunk meg és a 4.000 koronával is. Ez az egyéni kezelés alapja. Természetesen ez *rendkívül sok önállóságot tételez fel annak részéről és követel annak részére, aki a munkát végzi*. Itt nem lehet sablonok szerint eljárni. Sablon nincs. Magának az összegnek a megítélése is teljesen a munkát végző tisztviselő felelősségvállalásától és lelkiismeretességétől függ. *De felelősségvállalás és lelkiismeretesség nélkül egyéni elbánást nem lehet keresztülvinni*. E nélkül csak sablon létezik. A sablon arra jó, hogy a felelősség alól mindenki mentesítse magát, de a sablon a legrosszabb metódus, mert a legtöbb helyen túlkeveset segít, néha pedig feleslegesen túlmegy a határon. *Természetesen annak a legkényelmesebb, aki a munkát végzi, de akkor nem ember kell nekem ehhez, hanem egy gép, mert az ilyenre pontosabb. Ott, ahol ember kell hozzá, merje az viselni a felelősséget és legyen lelkiismerete. Ez hivatali kötelesség.*

A cél tehát mindig az volt, hogy a kellő megoldást keresse meg az ember. Az első feladat a kikérdezés módja. Mindent meg kell kérdezni. Hosszas beszélgetéseket kell folytatni, ahol először meg kell győzni az illetőt arról, hogy *vele, az ő ügyével* törődik az ember és érdeklődik a család, a gyermekek, a rokonok, mindenki iránt. Barátságot kell kötni a féllel. Amikor már ez a barátság félig-meddig létrejött és a bizalom megvan,

akkor lehet azután azokra a pontokra rátérni, amelyek a megoldásra lényegesek. De a tisztviselőnek ezeknél sokkal többet kell kérdeznie, megismernie, hogy tisztán lásson.

Talán néhány esetet elmondok, hogyan kellett némely esetben kutatni és keresni a kellő megoldást. A. B. rokkant 27 éves, színész, nő, két gyermek atyja, vagyontalan, fejlődés folytán munkaképességének 80 százalékát elvesztette. Élelmiszerüzlet nyitását és berendezését kérte. Itt említem meg azt, hogy amíg sikerült egy-egy kérdést megoldani, pillanatnyi pénzsegélyt adtunk, amit azonban nem lehet örökké adni, mert ez a legdrágább megoldás. Lehetőleg rövid időre kell korlátozni a pillanatnyi pénzsegélyt, amíg az ember a végleges megoldást elősegíti. A pénzsegélynél drágább módszer nem létezik. A terv, az élelmiszerüzlet, kivihetetlennek látszott. A Hadigondozó Hivatal azzal a gondolattal foglalkozott, hogy a rokkant szülőfalujában kis házat és földet szerez, vagy ehhez bizonyos segélyt nyújt. Néha úgy nyújtottunk segélyt, hogy kölcsönt szereztünk, azt garantáltuk, de megadtuk a lehetőségét, annak hogy a kölcsönt igénybevevő azt lefizethesse. Megkérdeztük a község papját és jegyzőjét, de a helyi körülmények folytán sem a pap, sem a jegyző nem ajánlották ezt a megoldást. A Ferdinánd-téri piacon zöldséges gyümölcsárusító bódé létesítésének a gondolata merült fel. Az erre javasolt segély túl magasnak látszott. A Hivatal ezért végül a Mészáros Ipartestülethez fordult és egy jóforgalmú mészárosüzletben, annak egyik sarkában eszközölt ki a rokkantnak zöldséges gyümölcsárusító helyet. Ez annyival is jobb megoldásnak bizonyult, mert aki húst ment vásárolni az üzletbe, az mindjárt megvásárolhatta ott a hozzá szükséges zöldséget is. Tanácsadót rendeltünk a rokkant mellé. A jelentés egy év múlva az volt, hogy az üzlet virágzik.

Vagy egy másik eset. Egy rokkant a polgári életben földműves-napszámos volt. Két gyermeke volt, felesége vagyontalan. Múlábbal nem járhat napszámba. Két hold földje volt, de nem valószínű, hogy ezt a két holdat családjával együtt megművelheti. A kikérdezés során megtudtuk, hogy valamikor kötélverést tanult, bár azt sohasem gyakorolta. Lassankint rávezettük arra, hogy ezt újra megpróbálja. Szerszámokat szereztünk be, tovább képeztük, vettünk neki szamarat és szekeret, hogy a csepűt a szomszédos községekben összegyűjthesse. Méltóztatnak látni, hogyan kell keresni a megoldásokat, sokszor tapogatózva, míg az ember arra a megoldásra jut, amely a legalkalmasabb. A kikérdezés sokszor igen nehéz volt. Az érdekeltek maguk sem látnak tisztán, sőt, a legtöbb nem látta tisztán a maga ügyét és mintegy rá kellett vezetni arra. De nem lehetett szó arról, hogy az ember imperatíve próbálja valami sablon alapján ráoktrojálni a megoldást bárkire. Tudálékos volna az ilyen eljárás.

Az is fontos, hogy milyen képességeik vannak a gondozandóknak. Például volt egy rokkant, aki a polgári életben szobrász-munkás volt. Nőtlen. Csak anyja élt, aki napszámos. 3.000 korona készpénzsegélyt kért az önállósításhoz. A szobrász-munkás meg volt győződve arról, hogy kiváló szobrász, de a szakértők megállapítása szerint, igen közepes munkaerő volt. A Hadigondozó Hivatal ennek következtében műasztalosokkal lépett érintkezésbe, akik a rokkantat bútorfaragáshoz alkalmazták. A szerszámokat, a felszerelést 100 koronából megvettük és a problémát 100 koronával megoldottuk.

Voltak olyan esetek, ahol a megoldást csak egy adott helyzetben lehetett alkalmazni úgy, hogy a különböző körülmények eltolódása, vagy másképp alakulása folytán már nem lehetett volna azt a megoldást alkalmazni. Talán egyike a legérdekesebb eseteinknek a következő volt: egy rokkantra az orvosok azt mondták, hogy talán egy vagy másfél évig él még, de természetesen, az utánkezelő kórházban kell hogy maradjon.

Elég fiatal felesége volt, jó munkabíró és egy 16-17 éves fia. Ebből állt a család. A vagyon egy rozoga kis ház, nagyon rossz állapotban és talán másfél hold tönkrement szőlő. Megoldásunk a következő volt: az ember utánkezelésben marad. Ha az asszony megszabadul ezáltal férjének gondozásától és ha felszabadítjuk a fiú gondozásától is, akkor saját maga megkeresi a kenyerét, munkába állhat, hisz munkaképes. A fiút betettük szőlészeti tanfolyamra. Maradt a szőlő és a ház. Az utánkezelésnél voltak kézyakorlatos rokkantak, akik kézmozdulatokat gyakoroltak és 285-ször felásták az intézetnek az udvarát, kertjét. A kéznek teljesen mindegy, hogy szőlőt rigoliroz, vagy pedig 286-odszor ássa fel a kertet. Erre elküldték ezeket a rokkantakat, rigoliroztatták 15-20-szal a szőlőt. A szőlő új beültetésére a földművelésügyi minisztériumtól kaptunk segítséget. Ezt ingyen kaptuk. Különböző is az államnak nem sokat jelentett. Úgy hallottam, hogy mialatt a szőlőt rigolirozták, egy kicsit helyreütdték a házat is a rokkantak. Elgondolásunk az volt, hogy ha két évig a szőlészeti tanfolyamon van a fiú, akkor beülhet a szőlőbe, kezelheti saját szőljét, közben munkába is járhat és megvan a megoldás.

Természetesen, ha a férj nem olyan állapotban van, hogy okvetlenül intézetben kell maradnia, akkor már más a megoldás. Ha hazamegy, akkor is más. Ha az asszony idősebb vagy nem olyan életerős, vagy munkaképes, mint amilyen volt, akkor is másképpen kell gondoskodni. Más a megoldás akkor is, ha nem egy gyermeke van, hanem több. Más a megoldás akkor is, ha a gyermek nem fiú és nem pont 16-17 éves, amikor éppen alkalmas arra, hogy szőlészeti tanfolyamra menjen. Az adott helyzet adta tehát ezt a megoldást, amely más esetben nem alkalmazható. Ez az eset is mutatja, hogy a különböző körülmények összekapcsolásából milyen egyszerű és természetes dolgokat lehet kihozni. Csak gondolkodni kell és rögtön önállóan cselekedni is.

Figyelemmel kellett lenni a vagyonrendezés mértékére is. Ezt az eddig elmondott esetek is megmutatták. Volt olyan, aki mechanikai műhely létesítésére 10.000 korona segílyt kért. Ez nyilván annyira meghaladta a lehetőségeket, hogy más módot kellett keresni. Részben a hozzátartozóknál, részben kölcsönnel. A hozzátartozók lakást és ellátást biztosítottak a rokkantnak. Ez sem mindig olyan egyszerű. Erre is rá kell beszélni a hozzátartozókat. A hozzátartozók rendszeren a legkevésbé hajlamosak ilyenre. A hivatalnak módjában volt rábeszélni a hozzátartozókat. Ingyen adtunk szerszámfelszerelést és 3.000 korona kamatmentes kölcsönt szereztünk. A lakás és ellátás, a 3.000 koronás kölcsön és a kész szerszámfelszerelés körülbelül megegyeztek annak az összegnek a kétharmad részével, amelyet a rokkant kért. Nyilván mindnyájan tudjuk, hogy az ember mindig többet kér, mint amennyit gondol., ennek következtében a kérdést így meg is oldottuk jól.

Egy hadirokkant őrmester a polgári életben festőművész volt. 40 éves, nős, két gyermek atyja. Két vagyontalan szülővel. 30.000 korona segílyt kért, hogy felesége részére konfekciós üzletet szerezhessen be. Ez nyilván a még nagyobb lehetetlenségek körébe tartozott. Részére dohánytőzsdét eszközöltem ki, mert itt más, egyéb megoldás nem kínálkozott. Ez is olcsóbb megoldás, mint 30.000 korona segílyt adni kérésének megfelelően.

Néha azonban a kérésnél nagyobb segílyt is kellett adni, több és esetleg más segílyt. Egy sereg olyan ember van, aki egészen szerény kis segílytet kér, egy malacot, egy pár tyúkot, vagy ehhez hasonlót. Ez nyilván nem elég arra, hogy vele az ember egész életét megoldja és életlehetőségeit megalapozza.

Az embereknél az a fontos, hogy az életlehetőségeket alapozzuk meg, mert az ember

önérzete ezzel tér vissza! Ha arra vezetjük rá, hogy két-három év múlva újra kérjen, „nem termelünk ki önérzetes embereket, önérzetes embert azzal termelek ki, ha egyszer rendezem ügyét, de úgy természetesen, hogy ebben ő is részes. Így az önállóság érzésével megy tovább az életben.

Volt egy fehérmegyei hadiözvegy, öt gyermek anyja; napszámból élt és csak malacok beszerzését kérte. Megkapta. De az apró gyermekekre tekintettel kecskét is kapott, azonkívül szárnyasokra beszerzési segílyt. Kifizettük egyévi lakbérét, különböző adósságait. A kecskével, a malaccal és majorsággal így önállósítottuk, miután adósságaitól mentesítettük.

A hivatal illetékes osztálya – volt mind ipari, mind mezőgazdasági osztály a segélyosztályon kívül – mindig köteles volt az összes esetekben utánajárni nemcsak annak, hogy nem kér-e túl sokat, vagy nem kér-e túl keveset a rokkant. Nem csak ilyen segélyezési módok vannak, hanem nagyon sok más vonatkozás is. Sokszor terhes adósságok rendezendők. Volt olyan eset, ahol életbiztosítással tudtuk rendezni az ügyet, illetőleg az életbiztosítás továbbfolytathatásával. Volt például egy rokkant gazdatisztünk, két kiskorú gyermekkel. Nehéz helyzetére tekintettel, támogatásért fordult hozzánk. 15 évvel előbb gyermekei javára életbiztosítást kötött. Hadifogsága idején azonban nem tudta a rátákat fizetni, aminek következtében a biztosító megtagadta a biztosítási összegek kifizetését. Ilyen ügyben is közbe kellett járni. A ráták befizetésével, amelyet mi vállaltunk, a biztosító kifizette a biztosítást.

Volt egy szobrász, aki meghalt a hadifogságban. Özvegyét és kislányát minden támogatás nélkül hagyta. Ennek a szobrásznak volt néhány szobra gipszben. A hivatal ezeket kiöntötte, kiállította, reklámot csinált a szobrok számára és ezeket darabonként *dtég* jól értékesítette. Talán 3.000 koronáért értékesítettük a legjobbat és ezzel alaptottuk meg a család további lehetőségeit.

Talán méltóztatnak látni ebből is, azt akarom mindezzel illusztrálni, hogy mennyi minden fajta módja van a segítségnek, ha az ember nem sablonosan fogja meg az ügyet és ha jól kikutatja az esetet és invencióval fogja meg a kérdést. Vannak esetek, ahol nem lehet egyszerűen mindjárt segíteni. De segíteni lehet azzal, ha az ember az illetőnek – ebben az esetben rokkantakról van szó – munkaerejét és tudását fokozza. Nagyon sok esetben a taníttatáshoz is folyamodtunk. Rendeztük az ember ügyét, de közben lehetővé tettük, hogy négy középiskolát, vagy a polgári iskolát elvégezhesse magánúton.

Voltak súlyos rokkantjaink, akiknek az elhelyezéséről a gyáripárban próbáltunk gondoskodni. Ehhez az szükséges, hogy az ember találjon emberséges érzésű gyárosokat, olyanokat, mint amilyen a Grüneberg cég volt Pozsonyban, ez a kefekötő cég, amelyik számos rokkant kérdését nagyszerűen oldotta meg. Ez a cég speciális gépekkel, illetőleg a gépeknek átszerelésével, a gép kezelő részét, – amit a rokkantnak meg kell fogni – a kerekeket, emeltyűket a rokkant rokkantságához képest átalakította. Számos ilyen esetünk volt ezzel a pozsonyi céggel. Lábamputált rokkantaknak megfelelő ülőhelyet teremtett a gép mellett, akik így 60-70 korona heti keresményt tudtak szerezni, ami egészen szép kereset volt.

A legnehezebb ilyen esetünk egy zalamegyei rokkanttal volt, aki bevonulása előtt földműves napszámos mesterséget űzött. Szülői vagyontalanok. Mindkét lábát és mindkét kezét – két hüvelykujja kivételével – amputálták. Két kezén tehát csak két hüvelykujja volt. Csak ülőmesterségre alkalmas és ott is csak olyannál, ahol ez a csonkaság nem akadályozza a munkában. Ez a pozsonyi cég kefefűró gépeknél alkalmazta az illetőt és

akkord-munkában alig keresett néhány koronával kevesebbet, mint épkezláb társai. Csak a gépet kellett átalakítani úgy, hogy ez a rokkant két hüvelykujjával kezelhesse. Sok helyen szívesen megcsinálták ezt. Ahol nem csinálta meg a vállalkozás saját magától, ott magának az intézetnek, a hivatalnak közbelépésével lehetett segíteni, hiszen az átalakítás nem került olyan sokba és szemünk előtt lebegett az, hogy ezzel egy embernek munkalehetőséget adunk élete nagy részére.

Talán már kezd hosszúra nyúlni előadásom, de azt hiszem, az előadott esetek elég világosan mutatják a helyzetet, azt, hogyan kell megkeresnünk az egyes embernél külön-külön – a maga egyéni, családi viszonyait, minden egyes családtag szerint – a lehetőségeket.

Kultuszminiszterségem ideje alatt megpróbáltam a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban is egy urat – régi cserkészisztársamat – ilyen munkára beállítani. Egész csendben, illetőleg meghirdetés nélkül kezdtük, nem szerénységből, hanem egyszerűen azért, mert ha meghirdettük, akkor 5.000 ember és kérés rohanta volna meg ezt az urat már az első hónapban és így nyilván képtelen lett volna a dolgát elvégezni. Minden oly ügyet, hol nagy családról volt szó, hozzájuttattam. Például egy-két évvel ezelőtt és nem is nagyon kiválóan végzett tanítónő kért elhelyezést. Manapság ez egy kultuszminiszternek nincs módjában, mert vannak olyanok, akik 5-6-8 éve – sőt olyat is láttam, aki 9 éve – várnak. Rájöttem, hogy szülői élnek, öt testvére van. Öt testvér, tehát a kérvényező a hatodik. Ehhez jön még két szülő, összesen tehát nyolc-tagú a család. Nyolc ember között biztosan kell, hogy akadjon egy-két olyan, akin tudunk segíteni. Ebben az esetben is nyilvánvaló volt, hogy akin segíteni tudunk, az nem a tanítónő, akit nem tudunk kinevezni, hanem a családnak valamelyik másik tagja. Volt egy miskolcvidéki eset, ahol két testvérnek, akik iskolába bejártak, Miskolcon helyet szereztünk, lakást, kosztot, hogy a gyermekek ne legyenek kénytelenek kívülről bejárni és ezzel is könnyítsék meg a szülők helyzetét. Volt olyan eset, ahol az apának adóssága volt és ezt az adósságot lehetett konvertálni. Szóval egy nagy családnál mindig meg lehet keresni a segítség módját. Ha nem tudok az illető családtagon segíteni, meg kell keresni a másik családtagot, akin segíthetek és ezzel a család helyzetén könnyítek és lehetővé teszem, hogy a tanítónő megvárja azt a harmadik vagy negyedik évet, amikor már egy kultuszminiszternek könnyebben áll módjában a kinevezés a nélkül, hogy másokkal szemben igazságtalan lenne.

Ezeket a kérdéseket azért hoztam ide, azért mondtam el, hogy nemcsak teória, nemcsak elképzelés, hanem konkrét kísérlet és pedig egy meglehetősen nagy kísérlet alapján méltóztassanak látni azt, 2.500 esetünk volt, ez elég sok és elég nagy szám ahhoz, hogy az ember azt mondhassa: szerzett tapasztalatokat – hogyan áll az egyéni elbánás, az egyéni munka a végrehajtásban, a praktikumban. Mi mindenféle előítélet nélkül mentünk neki a munkának. Félretoltunk mindenféle teóriát – amint az elején kifejtettem – és tisztán az életből merítettünk és az élet tanított meg bennünket arra, hogy mit csináljunk azután. A munka folyamán néha sablonosan is eljárunk, el is járhattunk, mert százával voltak hasonló esetek, úgy hogy igazán csak a legapróbb nüanszkülönbségek voltak, jóformán még azok sem. Aki húsz ilyen esetet megoldott, az a többi megoldja, mint a gép. Volt azonban 4-500 annyira individuális eset, hogy ahhoz hasonlókat nem lehetett találni, közöttük némelyek majdnem regényszerű helyzetet tártak az ember elé.

Tegnap és tegnapelőtt, amikor Rossini ő excellenciájával, az olasz földművelés-

ügyi miniszterrel beszéltem, láttam, hogy ők is ezt a metódust követik, az egyes esetből az általánosítás felé. Ez a helyes. Nem az általánosításból, hanem az egyes esetből kell kiindulni. De mi ebből a következtetés? Az, hogy nem szabad felülről direktívát várni, mert a felülről való direktíva csak általánosítás lehet, abból indulhat ki. Az egyes eset szempontjából való kezelés csak úgy alakulhat ki, ha *a maga helyén mindenki, minden tisztviselő érzi azt, hogy az egész országot, az államnak egész közigazgatását önmagában is képviseli*. Érzi ezt mint önállóságot, vállalja mint felelősséget; az egyes esetet azután felfelé jelenti, elmondja azért, hogy ott, ahol az összes esetek összefutnak, következtetések keletkezzenek belőle és általános kép alakuljon ki az ország szociálpolitikájáról. De ezt egyéni felelősségvállalás nélkül és annak teljes erővel való kimerítése nélkül nem lehet megtalálni.

Mindazok, akik sablonizálnak, mindazok, akik a másokról próbálják ellesni, hogy azok mit csinálnak értéktelenné válnak ennek a munkának a szempontjából. Csak azok értékesek, akik teljesen önmaguktól nézik az esetet és józan ésszel fognak hozzá. Természetesen nagyon hasznos az, ha egymás munkáját ismerjük. Nagyon hasznos az, ha sok esetet ismerünk, amely eseteknek ismerete egy új eset megítélésénél képet ad, de azért mégis mindig ki kell kapcsolni ezeket a teoretikai tapasztalatokat, következtetéseket és az egyes esetet önállóan kell megfogni.

De nemcsak az egyes emberre, hanem az egyes vidékekre is áll ez. Nem lehet azonosan megoldani a kérdéseket különböző tájakban. Nem lehet ugyanazt csinálnunk – akár a közigazgatás, akár az állattenyésztés, vagy bármi más terén – a Kárpátalján, vagy akár a Nyírségen, vagy Somogyban. Nemcsak az egyes emberek, hanem az embercsoportok, községek, járások, megyék problémáinak megoldása is csak ilyen módon megy. Ebben van a magyar megye értéke is, ebben van az egyes megyék tradíciójának értéke is. Abban, hogy mindegyiket a maga karaktere, a maga tradíciója, a maga kialakult egyénisége szerint kell intézni, vezetni és reánézve következtetéseket levonni. Ugyanígy vagyunk – mint méltóztattak látni – az egyéni megoldásokkal is.

Végül még csak egyet: a megoldásnak magyar megoldásnak, a gondozásnak magyar gondozásnak is kell lennie. Nemcsak nemzeti érzésből, hanem egészen egyszerűen, praktikumból. A saját népünket a saját népünk karaktere, jellege szerint kell kezelni és dolgait megoldani. És ha van nép, amelyre az individuális kezelés áll és szükséges, nem hiszem, hogy itt valaki legyen, aki ne mondja rá, hogy igen, az a magyar!